

Методичні аспекти проведення виробничої практики студентів – соціо-економіко-географів

У статті висвітлено особливості проведення виробничої практики магістрів та спеціалістів спеціальності «Економічна та соціальна географія». Розкрито мету та завдання практики, подано коротку характеристику баз практики, зазначено компетенції, якими мають володіти студенти соціо-економіко-географи після проходження практики. Описані етапи виробничої практики, зокрема підготовчий, експедиційний, робота на конкретному робочому місці, камеральний. Репрезентовано зміст індивідуального науково-дослідного завдання студентів. Зазначено перспективи організації виробничої практики на кафедрі соціально-економічної географії і регіоназнавства.

Ключові слова: виробнича практика, соціо-економіко-географи, компетенції, етапи практики, науково-дослідне завдання.

Невід'ємною складовою процесу підготовки магістрів та спеціалістів соціо-економіко-географів є виробнича практика, яка у якості одного з етапів навчання студентів має на меті закріплення й поглиблення знань та навичок, набутих з профільюючих теоретичних дисциплін. Вона проводиться на 5 курсі протягом 5 тижнів і є важливою складовою навчального плану спеціальності «Економічна та соціальна географія».

Мета виробничої практики – закріплення теоретичних знань студентів, оволодіння ними сучасними методами, формами організації та засобами науково-дослідної діяльності, прийомами наукового аналізу суспільно-географічних процесів; засвоєння і закріплення професійних навичок та компетенцій, застосування їх на конкретному робочому місці.

Завдання виробничої практики:

- закріплення студентами теоретичних знань, одержаних під час вивчення загальних та спеціальних дисциплін відповідно до навчальних планів;
- формування у студентів професійних умінь та навичок проведення науково-дослідної діяльності, застосування методології та методів суспільно-географічних досліджень;
- збирання, систематизація й узагальнення інформації (літературної, статистичної, картографічної та ін.) для її подальшого використання при виконанні дипломної роботи, а також інших особистих наукових досліджень студентів;
- проведення необхідних спостережень (анкетування, соціологічне опитування тощо) та експериментів, первинна обробка статистичних даних;

- апробація ідей та задумів наукового дослідження, що виноситимуться на захист (підготовка до участі у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт та інших програмах);
- ознайомлення з роботою установ та організацій, що займаються сучасними проблемами суспільної географії, виконання конкретного обсягу роботи на робочому місці з метою закріплення професійних навичок.

Під час проходження виробничої практики студенти набувають навичок організації і проведення науково-дослідної діяльності, застосування набутих теоретичних знань та методології і методів суспільно-географічного дослідження; закріплюють навички пошуку й обробки різноманітних фактичних та статистичних даних, що характеризують умови та особливості соціально-економічного розвитку окремих територій. Студенти-магістранти удосконалюють майстерність критичного аналізу, оцінки і прогнозу суспільно-географічних явищ та процесів, оволодівають новими інформаційними і комп'ютерними технологіями проведення наукового дослідження. Важливим аспектом виробничої практики студентів 5 курсу також є формування здатності до спільної творчої діяльності, а також ефективних комунікативних взаємодій у конкретних виробничих умовах.

Зміст виробничої практики студентів 5 курсу спеціальності «Економічна та соціальна географія» визначається її метою. З одного боку, він передбачає збирання та аналіз інформації, проведення суспільно-географічних досліджень, необхідних для підготовки дипломної роботи, з іншого, – включає в себе сукупність робіт, які необхідно виконати на робочому місці конкретної бази практики з метою підвищення професійно-кваліфікаційного рівня практиканта. У якості баз виробничої практики виступають підприємства та організації, з якими укладені угоди про проведення виробничої практики. Зокрема, студенти 5 курсу кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства виробничу практику проходять у відділах Головного управління статистики у Харківській області, в управліннях та відділах районних державних адміністрацій Харківської, Донецької, Сумської, Полтавської та інших областей, де у майбутньому декотрі зі студентів офіційно працевлаштовуються. Також виробничу практику студенти проходять на різноманітних підприємствах у відділах маркетингу, зовнішньоекономічних зв'язків, роботи з громадськістю. Значна частка студентів практикується в туристичних бюро та агентствах, що є вкрай важливим в аспекті відкриття на кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства спеціалізації «Рекреація та екскурсійна діяльність».

Виробнича практика студентів 5 курсу проходить у 4 етапи – підготовчий, експедиційний, робота на робочому місці конкретної бази практики, камеральний.

Підготовчий етап передбачає проведення інструктажу студентів з техніки безпеки, ознайомлення студентів з програмою практики, затвердження конкретних напрямів індивідуальних досліджень відповідно до теми майбутньої дипломної роботи. Під час цього етапу практики студенти працюють у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка, Головному управлінні статистики у Харківській області та інших організаціях з метою збирання літературних джерел та необхідної статистичної інформації для написання дипломної роботи магістра чи спеціаліста. Окрім того, під час цього етапу практики студенти працюють з електронними ресурсами, зокрема в мережі Інтернет.

У межах виробничої практики передбачається виїзд студентів у м. Київ (**експедиційний етап**) з метою ознайомлення з діяльністю установ та організацій, що займаються сучасними проблемами суспільної географії (географічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інститут географії НАН України, Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «ДІПРОМІСТО» ім. Ю. М. Білоконя, Державне підприємство «Український державний науково-дослідний і проектний інститут цивільного будівництва» тощо). Студенти також працюють у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського з метою збирання літературної та статистичної інформації, необхідної для виконання дипломної роботи. Особливе місце під час експедиційного етапу виробничої практики також відводиться ознайомленню з об'єктами туристсько-рекреаційної діяльності в м. Києві, удосконаленню навичок проведення екскурсій та складання туристичних маршрутів, формуванню інших важливих компетенцій згідно з паспортом спеціальності.

Третій етап (робота на робочому місці) включає закріплення теоретичних знань на практиці, оволодіння студентами навичками роботи за фахом, формування бази даних за темою дипломної роботи. На цьому етапі студенти направляються на роботу в організації, з якими укладено відповідні угоди щодо проведення виробничої практики.

Камеральний етап передбачає виконання таких видів робіт:

- систематизація та узагальнення літературних джерел, обробка статистичних даних;
- виконання індивідуального науково-дослідного завдання, оформлення його у вигляді індивідуального звіту з виробничої практики;
- підготовка групового звіту за матеріалами експедиційного етапу виробничої практики;
- складання звіту за результатами роботи на робочому місці;
- підготовка до публікації статей та тез доповідей.

Під час виробничої практики передбачається обов'язкове виконання кожним студентом індивідуального науково-дослідного завдання, яке тісно пов'язане з майбутньою дипломною роботою та видається студенту керівником практики від кафедри. Виконання індивідуального завдання передбачає таке:

- розкриття теоретичних аспектів дослідження (аналіз понятійно-термінологічного апарату, характеристика чинників та факторів, що впливають на суспільно-географічні процеси тощо);
- викладення методології та методів дослідження (розкриття методологічних основ дослідження, обґрунтування вибору статистичних даних для аналізу, опис основних етапів та конкретних методів дослідження);
- збирання та первинний аналіз статистичних даних;
- побудова графічних та картографічних моделей за темою дослідження, їхній аналіз.

Після закінчення виробничої практики студенти повинні виконати індивідуальне завдання та презентувати отримані результати у вигляді звіту на засіданні кафедри; виконати частину групового звіту за результатами експедиційного етапу та презентувати його на засіданні дискусійного клубу студентів; підготувати та скласти звіт про виконане на робочому місці. Оцінка за практику виставляється з урахуванням роботи студентів на всіх її етапах.

Під час проходження виробничої практики студенти-магістранти формують суттєву інформаційну базу майбутнього особистого дослідження, яка містить як літературні джерела, так і статистичну інформацію. Аналіз зазначених матеріалів дозволяє студентам апробувати отримані результати дослідження у вигляді публікацій статей і тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсних студентських робіт. Студенти також беруть участь у міжнародних конкурсних програмах та грантах.

Перспективи проведення виробничої практики студентів 5 курсу кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства пов'язані з відкриттям спеціалізації «Рекреація та екскурсійна діяльність». Зокрема, планується проведення виробничої практики на фірмах та в організаціях, що займаються туристсько-рекреаційною, екскурсійною діяльністю в межах Харкова, Києва та інших туристичних центрів України. Складовою практичної підготовки буде організація практик у країнах близького та далекого зарубіжжя.

Отже, виробнича практика, безумовно, є важливою складовою підготовки фахівця – соціо-економіко-географа. Виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати на практиці є однією з першорядних задач практики. Набуті під час практики компетенції дозволять підвищити конкурентоздатність випускників кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства на молодіжному ринку праці.